

צמחים המסמלים ימי זיכרון - הפרג ודם המכבים

פרח הזיכרון הרשמי של ישראל ביום הזיכרון לחללי מערכות ישראל הוא דם המכבים. הפרח הוא למעשה תפרחת אדומה שאינה דוהה. שמו העברי בא להנציח את זכר המכבים, שדמם נשפך ולא ידהה לעולם, או כמו שמסופר באגדה: במקום שנשפכה טיפה מדמם של המכבים צץ ועלה פרח אדום שצבעו אינו דוהה.

דם המכבים

שדה פרגים, צילום: עודד יסרודר

זר פרגים מלאכותי

וזה מה שמקנה לפריחה את תכונת ה"אלמוות" שלה. עשרות פרחים מקובצים יחד לקרקפת כדורית בקוטר של ארבעה מ"מ, ובראש כל גבעול עולות כחצי תריסר קרקפות כאלה. הזרע קטן, נפוץ ברוח בעזרת ציצית. דם המכבים האדום גדל בארץ בפרטים בודדים בשטחי בר ובחורש. בעיקר בצפון הארץ, אבל גם במישור החוף בסלעי כורכר. המין אנדמי ללוונט, ותפוצתו העולמית מוגבלת לארץ ישראל, סוריה וטורקיה. ציור של הצמח הופיע על בול ישראלי ליום הזיכרון תשי"ד.

בעולם מוכר גם הפרג כסמל זיכרון לחיילים שנפלו בקרבות. לפרח הפרג האדום יש קונוטציות של דם. שדה פרגים עשוי להיראות אדום כדם. הפרג הוא פרח הזיכרון הרשמי לחללי מלחמת העולם הראשונה. בקרבות העקובים מדם שהתרחשו בבגליה נהרגו מאות אלפי חיילים ונקברו במקום. כשהגיעו קרובי המשפחה של החללים לבקר בבתי הקברות מצאו פריחה אדומה של פרחי הפרג בשדות האזור, ומאז מזוהה הפרח עם זיכרון הנופלים.

במדינות רבות נוהגים אזרחים לענוד על דש הבגד פרג מנייר או פלסטיק ולהניח זרי פרגים על אנדרטאות הזיכרון לנופלים.

ג'ון מקריי, רופא שלחם בבגליה במלחמת העולם הראשונה והשתתף באחד הקרבות העקובים מדם, כתב את שיר הזיכרון "בשדות פלנדריה" (In Flanders Fields). בשיר הוא מתאר את פריחת הפרגים ואת שתיקתם לנוכח המוות והקטל שהיו עדים לו:

"בשדות פלנדריה מתנועעים הפרגים
בין שורה ועוד שורה של צלבים
המסמנים את המקום,
ובשחקים עפרונים עוד מזמרים, עפים
בעוז קולם נשמע בקושי בין התותחים".

דם המכבים

המין הגדל בר בארץ הוא צמח עשבוני רב שנתי מסתעף וזקוף בגובה 40 ס"מ, כולו מכוסה לבד ומלבין, שפריחתו מיוחדת וחרוגה במשפחתו. מתחת לפני הקרקע שומר הצמח בקיץ ניצני התחדשות, ובראשית החורף מתפתחת מהם שושנת של עלים אזמליים תמימי שוליים ולבדיים מאוד. באביב עולים ממנה גבעולים זקופים, שעליהם דומים אך קטנים יותר, והם סורחים על הגבעול. בקיץ מתייבשים כל חלקיו העל-אדמתיים של הצמח.

דם המכבים האדום פורח באביב, באפריל ובמאי. פרחיו זעירים ביותר, ומה שאנחנו רואים כפריחה הן הקרקפות, שכל אחת מהן מורכבת מפרחים רבים, כולם צינוריים, החיצוניים נקביים והמרכזיים דו-מיניים. הפרח הבודד צהוב(!), ומה שבוטל לעינינו בצבע אדום הוא עלים קרומיים אדומים (חפים) העוטפים כל אחד מן הפרחים. חפים אלה אינם נובלים, הם שומרים על מרקמם וצבעם,

נתן יונתן משווה גם הוא את דם הנופלים במלחמות לעלי כותרת של פרגים בשירו "יש פרחים":
"הראית איזה אודם - שצעק למרחקים?
שדה דמים היה שם קודם, ועכשיו הוא
שדה פרגים..."

להיכרות נוספת עם צמחי הבר של ישראל גלשו באתר צמח השדה:
www.wildflowers.co.il
עורך מדעי: פרופי עמרם אשל
מנהלת האתר: שרה גולד